

Franjo Pajrić
Koljnof

JEZIK – ČUVAR IDENTITETA

ČA I TO JE VRIME...

S ovom pjesmom počinje ciklus pjesama u zbirci *Blažena rič* Igora Šipića, napisanoj prije skoro dva desetljeća, u kojoj autor naslućuje neviđene razmjere svojeg otkrića predviđene intuicijom, lucidnošću i božjim nadahnućem. Uz ČA Hrvati imaju još jednu magičnu riječ, a to je mala, svima poznata, obična, upitna zamjenica KAJ. Njih dvije, ča i kaj, samo su zajedno sasvim jasne. One nose rješenje magičnog svijeta naših predaka. A tu je i naše ŠTO/ŠTA, danas daleko najraširenije.

Da, ja sam..., mi smo čakavci, čuvari starog hrvatskog jezika, jezika naših predaka, jezika Petra Zoranića i drugih velikana naše književnosti. Ta djela danas više nitko ne čita, a ako ih i čita, onda ih čita u nešto »lakšoj«, »razumljivijoj«, »modernijoj« inačici.

Da, mi smo tamo na sjeveroistoku, razapeti u tri države, na rubovima hrvatskog kulturnog kruga, hrvatske uljudbe, na periferiji, možda većini i neprimjetni, percipirani kao relikti koji se drže nekih svojih svetinja, čiji se vapaji i prošnje da ih se zaštititi, da im se najveće blago, njihov stari govor uvrsti u nematerijalno kulturno blago svih Hrvata, uskraćuje jednostavnom odbijenicom koja glasi:

Niste unutar Hrvatske, pa vas i ne možemo zaštititi! (Toliko o ideji hrvatstva i europskih ideala!)

Da, 500 ljet nije mala stvar, ali kada nestanemo, bit će »zbrke« i »istraživanja«, novih seminara i doktorskih disertacija... Bit će! Ali nas više neće biti! Nas Hrvata koji govorimo hrvatskim jezikom! Da, taj naš domaći hrvatski čuva u sebi svu mudrost, sve emocije, sve ključeve kako današnjeg, tako i budućeg svijeta.

Da, bio je to veličanstven put s puno ushićenja, a želim da takav bude i drugima koji će se upustiti u tu avanturu, otkrivati dušu naših ljudi jer taj jezik zaista ima

moć da nas povezuje. Granice su nas razdvajale, države nas dijele, ali on je tu; on pokazuje zajedničke korijene, zajedničku prošlost i iz sadašnjosti projicira budućnost. Pitanje je samo želimo li mi njega poštivati, oslušivati, »maziti i gladiti«, sačuvati...

Da, *čuda puti* se pitam, je li moguće biti gradišćanski Hrvat, a ne govoriti tim jezikom. Ne zaboravimo, on je drugi standardizirani jezik Hrvata, na što bismo morali biti ponosni, gizdavi, kao na kakvo nevjerojatno blago. Samo smo skupa jaki i to upravo u našoj različitosti. To danas u unificiranom, normiranom, sivom i objektivnom svijetu zvuči čudno i jednim dijelom nažalost to je naša sudbina danas.

Tijekom stoljeća taj je jezik čuvao svoj narod, čuvao sve *ča* mu je bilo potrebno *za preživit*. »Nadzirao« vanjski i intimni svijet svakog pojedinca. Bez jezika svojega teško je definirati svoj identitet jer je on spojen sa samim bićem. Na njemu komuniciramo, a to je u nas ovdje na Jantarskoj cesti¹ nešto specifično jer mi danas često govorimo trima, pa i četirima jezicima. A koji nam je jezik najvažniji? Onaj koji nam nosi novac, *pinez*; onaj kojim komuniciramo s državom, vlašću, institucijama; onaj na kojem pratimo vijesti i orijentiramo se u prostoru i vremenu; onaj koji čujemo od svoje matere i stare majke, jezik koji nas veže za pretke.

Nije to lako, a odgovora ima više. Početna je točka postala bljeđa, čak je možda i nestala ili promijenila mjesto, pa više nije početna.

Jezik nam definira način razmišljanja. Nama, kojima smo već stoljećima na prostorima višejezičnosti, to je predodredilo i način razmišljanja. Stalna prilagodba, stalno vaganje, stalni izazov.

Loše je danas kada su nam predci manje važni, kada su vrijednosti koje se kriju u jeziku neprepoznatljive zbog načina percipiranja stvarnosti, koja više nije ona stvarna, nego je izmanipulirana, pogrešno pokazana. Možda nam jezik zbog toga i nestaje jer ne trpi te laži koje nam se nude. Zato će prije propasti, nego sve to podnositi. Bilo je već primjera u našoj prošlosti koji jako sliče ovom našem danas.²

Sve u svemu, meni će biti jako žao ako moj jezik nestane. A toliko smo toga mogli još otkriti o/u njemu. Ključ je samo s kojeg ugla i na koji način gledamo stvari.

Naš se jezik sada raspada kako se raspadamo dok tražimo putove i odgovore na izazove, a rijetko ih nađemo slučajno, a ne promišljeno i sustavno. A kako se jezik raspada, iščezava i naš identitet.

¹ »Jantarska cesta je vjerojatno najstarija trgovačka cesta kojom su prevozili jantar od obale Baltičkoga mora peko europskoga kontinenta do Sredozemlja. I danas se mogu naći originalni dijelovi trase, a Gradišćanski Hrvati do dandanas žive na toj staroj rimskoj cesti, poveznici sjevera i juga« (<<https://matis.hr/aktualno/izlozba-o-jantarskoj-cesti-u-koljnofu>>).

² To je u svojoj knjizi, koja je trebala biti »obavezna lektira« za svakoga zainteresiranog za naš identitet, opisao prof. Nikola Crnković.

Opstati u tuđoj sredini koja danas nije blagonaklona, tolerantna kao nekada, teško je. Nekada su sredine bile same po sebi sigurnije za čuvanje. Danas to nije slučaj. Istodobno se mrvimo na svim razinama, mrvimo se u očajnom pokušaju davanja odgovora na takvu situaciju.

Kada zazvoni dušno zvono u našim selima, to u većini slučajeva znači da nas je opet ostavio jedan kojeg nećemo moći nadomjestiti, *ki će se pominati isto na lipom našem domaćem jeziku*.

No, mi se sada moramo boriti jer nam nije dano da mirno i lijepo živimo svoj život u homogenim malim našim zajednicama, kako je to bilo prije.

Hrabro koračajući stazama naših starih, zovemo naše mlade da i oni probaju nešto pokrenuti i daju svoj obol čuvanju onoga *ča* nam je još preostalo od našeg *lipog* jezika.

I da zaokružim ovu priču, a da je možda i vi bolje razumijete, završavam stihovima posljednje pjesme iz iste zbirke Igora Šipića:

ČA

ČA NE TRUNE
LIŠPI DON VONJA

ŽIVOT ČA STAJE,
VRIME ČA GRE DAJE,
RIČ ČA OSTAJE

Koljnof, 23. studenog 2019. ljeta
Franjo Pajrić

Podatci o autoru

Dr. Franjo Pajrić (mađ. Ferenc Payrits) iz Koljnofa (mađ. Kópháza) bavi se poviješću i lingvistikom, predsjednik je Udruge Hrvati i Saveza gradišćanskih Hrvata u Mađarskoj te član šopronjske Čakavske katedre i Matice hrvatske Šopron.
E-adresa: sophrvati@gmail.com